

BILAM'S PROPHECY - פרשת בלק

Bilam is the story of the brilliant, antagonistic outsider who revealed the purity and beauty of the Jewish people. It is a story of the ultimate untouchability of the Jewish people in the face of vicious anti-Semitism. Not only that, but our enemies unwittingly become the transmitters of blessing to us. Such is the decree of Providence. But Bilam does finally find Jewish weakness – sensuality – and exploits it to the fullest. We are thereby injured – not destroyed – and the Jewish genius of the soul lives on.

The story of Bilam has many mysteries, starting with the name of the Parsha, Parshas Balak, although the main protagonist is Bilam¹. Bilam is a bundle of contradictions. He is a receiver of prophecy² who tries to manipulate his knowledge of G-d's ways³ and is nearly successful at destroying the Jewish people⁴. Bilam is the greatest and most honored of the non-Jews in his time.⁵ He claims that he can only act with G-d's consent, and his tragic end is death by the hands of the Jewish people⁶.

The Sages tell us that Bilam achieved heights of prophecy matched only by Moshe Rabbeinu⁷; Moshe was but the scribe to copy Bilam's prophecy into the Torah⁸. Bilam was the Daas of Klipah who knew דעת עליון as well as Moshe Rabbeinu did⁹. This is astonishing! How could Bilam, an evil man, have been at the level of Moshe Rabbeinu, a person whose whole being was totally dedicated to spirituality? Moreover, how could an evil man who sought the destruction of the Jewish nation be included in the holy Torah, making every word about Bilam, what he said and what he thought to do, as holy as any other word of the Torah¹.

¹ אמנם שבלק היה יותר גדול בקסמים מבלעם כמו שכתב רש"י בכג יד: בלעם לא היה קוסם כבלק ראה בלק שעתידה פרצה להפרץ בישראל משם שם מת משה. כסבור ששם תחול עליהם הקללה וזו היא הפרצה שאני רואה ע"כ אבל אין זו סיבה לקרא את הפרשה אחרי בלק ולא בלעם. ואולי בגלל שבלק היה היוזם ובלעם המגיב ועי"ל כי בלעם לא הצליח במאמציו אבל בלק שלח נשי מדין והצליח להכשיל את כלל ישראל וכל זה דוחק ועצ"ע

² דעת הרמב"ן כב לא: הוא שבלעם לא היה נביא אלא לשעה

³ ברכות ז ע"א: ומי איכא רתחא קמיה דקודשא בריך הוא אין דתניא וקל זועם בכל יום וכמה זעמו רגע וכמה רגע אחד מחמשת רבוא ושמונת אלפים ושמונה מאות ושמונים ושמונה בשעה וזו היא רגע ואין כל בריה יכולה לכוין אותה שעה חוץ מבלעם הרשע דכתיב ביה ויודע דעת עליון השתא דעת בהמתו לא הוה ידע דעת עליון הוה ידע אלא מלמד שהיה יודע לכוין אותה שעה שהקדוש ברוך הוא כועס בה והיינו דאמר להו נביא לישראל עמי זכר נא מה יעץ בלק מלך מואב וגו' מאי למען דעת צדקות ד'

⁴ ברכות ז ע"א: אמר רבי אלעזר אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל דעו כמה צדקות עשיתי עמכם שלא כעסתי בימי בלעם הרשע שאלמלי כעסתי לא נשתייר משונאיהם של ישראל שריד ופליט והיינו דקאמר ליה בלעם לבלק מה אקב לא קבה אל ומה אזעם לא זעם ד' מלמד שכל אותן הימים לא זעם וכמה זעמו רגע

⁵ משך חכמה

⁶ ספר יהושע יג כב: ואת בלעם בן בעור הקוסם הרגו בחרב

⁷ דברים לד(ג) ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו ה' פנים אל פנים:

ודרושו חז"ל בספרי שם: בישראל לא קם אבל באומות העולם קם והיינו בלעם

⁸ בבא בתרא יד: ומשה כתב ספרו ופרשת בלעם וספר איוב

הקשה על זה האור גדליהו (ריש הפרשה) דהלא פרשת בלעם חלק מן התורה היא ומה החידוש שמושה כתב את פרשת בלעם? ותירץ (עמ' קנ) דבכל התורה כתב משה ר' כפי השגתו, ואף מה שנאמר לאבות הקדושים שלא השיגו את נבואתם במדרגת הנ"ל, אבל כשנאמר נבואתם למשה רבינו נאמר באספקריה המאירה ולכן השיג בה הרבה יותר ממה שהשיגו האבות כשראו אותה נבואה תחילה משא"כ בלעם שגם לבלעם נראה הנבואה דרך אספקריה המאירה ולא חידש משה ר' כלום, רק היה כמעתיק בעלמא, וע"כ נחשב לפרשת בלעם כחלק מספרו של משה

⁹ נתיבות שלום עמ' קל

Torah¹.

And it is us, the Jewish people, who are meant to read that Torah and learn from Bilam. It is true that there are lessons to be learned from Bilam – the relationship between choice and Providence for example and we Jews learn whatever there is to be learned from non-Jews as well as Jews (Yisro, Hagar and Eliezer are classic examples)². But, never before was a Jewish-hating, evil man chosen to be written for eternity as the teacher of a message, of whatever sort, to us Jews. In fact, it is prohibited to learn Torah from an unworthy teacher³.

There are some crucial differences, however between Bilam and Moshe. Firstly, Bilam was not able to speak to G-d any time he liked, while Moshe Rabbeinu was. In fact, the verse says וַיִּקְרָא⁴, that which G-d happened to have spoken to him, as opposed to Moshe Rabbeinu, where the relationship was a much deeper relationship of וַיִּקְרָא⁵.

Secondly, Bilam's prophecy was short-lived and artificially induced. Bilam, in fact, was not initially a prophet⁶. Like his donkey, Bilam received prophecy for the sake of the Jewish people⁷. Rav Hirsch states that, "This whole chapter of Bilam has the purpose of showing the reason for G-d ceasing to shower his Holy Spirit on men of other nations⁸." And once Bilam had his prophecy, it was short lived, just for the time it took him to bless the Jewish people⁹. In the end, he lost his prophecy and became just another magician¹⁰. This was because Bilam tried to turn G-d's gift of prophecy against G-d Himself, as we shall see.

He was given an incredible opportunity to talk directly to G-d. He was given Nevuah as high as Moshe Rabbeinu, but because of who he was, he was not able to receive it and

¹ רב צדוק הכהן, פרי צדיק ב: מילין דבלק מה שדיבר והמעשיות הוא גם כן בכלל כתב ספרו שעל ידי כתיבתו אותם בהתורה נעשה הכל תורה.

² רב צדוק הכהן, שם: וזה ענין דכל התורה כולה גם הסיפורים אף שהם סיפורים על ידי שנכתבו על ידי משה נעשו דברי תורה כמו מילין דהגר מילין דעשו מילין דלבן על זה אמר משה כתב ספרו שהם כולן בכלל ספרו.

³ שו"ע יורה דעה סימן רמו (ח) הרב שאינו הולך בדרך טובה אע"פ שחכם גדול הוא וכל העם צריכים לו אין למדין ממנו עד שיחזור למוטב:

⁴ כג (ד) ויקר אלקים אל בלעם ויאמר אליו את שבעת המזבחת ערכתי ואעל פר ואיל במזבח:

⁵ רש"י (שם): ויקר - לשון עראי לשון גנאי לשון טומאת קרי כלומר בקושי ובבזיון ולא היה נגלה עליו ביום אלא בשביל להראות חבתן של ישראל:

⁶ רמב"ן כג לא: ויגל ד' את עיני בלעם מזה הכתוב נלמד כי בלעם לא היה נביא, אלו היה נביא איך יצטרך לגלוי העינים בראיית המלאך כאשר יאמר הכתוב במי שלא הגיע לנבואה כנער אלישע (מ"ב ו יז) והגר המצרית (בראשית כא יט), ולא יאמר כן בנביאים, וכך קראו הכתוב (יהושע יג כב) בלעם בן בעור הקוסם ומה שאמר הוא (פסוק ח) כאשר ידבר ה' אלי, יקרא ידיעתו העתידות בקסמיו "דבר ד"

⁷ רמב"ן כג לא: אבל לכבוד ישראל בא אליו השם בלילה ההוא, ואחרי כן זכה לגלוי עינים בראיית המלאך ודבר עמו, ובסוף עלה למעלת מחזה ש-ק-י (להלן כד ד טז), והכל בעבור ישראל ולכבודם ואחרי ששב לארצו היה קוסם, כי כן יקראנו הכתוב במיתתו (יהושע יג כב) ואת בלעם בן בעור הקוסם הרגו חברב, וחלילה שישלחו יד בנביא השם וכך אמרו במדרש במדבר סיני רבה (כ יט), בלעם נזקק לרוח הקדש, וכשנזדווג לבלק נסתלקה ממנו רוח הקדש וחזר להיות קוסם כבתחלה, לפיכך צווה רם הייתי והורידני בלק

⁸ כב – ח – n – Rav Hirsch

⁹ העמק דבר, כד טו: וישא משלו. כ"כ היה מעלת בלעם באותה שעה, עד שבדבריו עם בלק ראה מחזה ש-ק-י. וע"ז השעה אמרו חז"ל בספרי ס"פ ברכה ולא קם בישראל כמשה אבל באוה"ע קם ומנו בלעם. כמבואר שם שהביא מקראות שבזו השעה לבד. וגם זה אינו למעלה בלעם ח"ו. אלא בשביל כבודן של ישראל:

¹⁰ סנהדרין דף קו ע"א: ואת בלעם בן בעור הקוסם קוסם נביא הוא אמר רבי יוחנן בתחלה נביא ולבסוף קוסם

express it in the same way. He remained a person with an ¹עין רעה, a ²נפש רחבה (a sensual, materialistic person) and a ³רוח גבוהה (an arrogant person)⁴. He failed to integrate and internalize the gift he was given.

Rav Chaim of Volozhin says that Moshe Rabbeinu was like an eagle that sees in the light of day with the sharpest of eyes. Bilam was like a bat; the light did not help him. More than that, his Gaava only allowed him to see things by projecting his own 'sonar radar', his own ego, and bouncing it off of the reality he wished to see. His very act of wanting to be a (lowly) recipient was only done to service his ego further⁵.

These deficiencies of Bilam were so serious because Bilam became the father of the nations⁶ – the teacher of all those peoples who bore these traits⁷. There were plenty of Reshaim before him – and indeed, Bilam was a descendent of Eisav⁸ - but none who taught how to achieve a sustainable, sophisticated path to evil⁹. Bilam became the anti-Avraham¹⁰ – the one who began a new path of arrogance, materialism and wishing to be alone in the endowment of any blessing.

Bilam had no problem recognizing that the Jewish people were indeed chosen. In his own words: *For from the top of the rocks I see him (the Jewish people), and from the hills I behold him,*¹¹ i.e. when I look at the sources of the Jewish people, I see that they are founded on the strong foundations of the Forefathers and Mothers like these rocks and hills¹²; *for they*

¹ כד ב: וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שכן לשבטיו ותהי עליו רוח אלקים:

ופירש רש"י שם: בקש להכניס בהם עין רעה והרי יש לך ג' מדותיו. עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה האמורים למעלה:
² כב יח: ויען בלעם ויאמר אל עבדי בלק אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבר את פי ד' אלקי לעשות קטנה או גדולה:

ופירש רש"י שם:

(יח) מלא ביתו כסף וזהב - למדנו שנפשו רחבה ומחמד ממון אחרים אמר ראוי לו ליתן לי כל כסף וזהב שלו שהרי צריך לשכור חיילות רבות ספק נוצח אינו נוצח ואני ודאי נוצח:

³ במדבר כב יג: ויקם בלעם בבקר ויאמר אל שרי בלק לכו אל ארצכם כי מאן ד' לתתי להלך עמכם:

ופירש רש"י: להלך עמכם - אלא עם שרים גדולים מכם למדנו שרוחו גבוהה ולא רצה לגלות שהוא ברשותו של מקום אלא בלשון גסות לפיכך ויוסף עוד בלק:

⁴ מסכת אבות, פ"ה משנה יט: עין רעה, ורוח גבוהה, ונפש רחבה, מתלמידיו של בלעם הרשע.

⁵ שפת אמת ריש פרשת בלק: וכל הכנעה שלו [להקב"ה] רק לבוא למדריגה מה להתגאות אח"כ

⁶ מהר"ל, על אבות (ה יט): היה בלעם ראש לאומות

⁷ באבות (ה יט) קורא לאלה שיש להם תכונות אלה תלמידיו של בלעם: "עין רעה, ורוח גבוהה, ונפש רחבה, מתלמידיו של בלעם הרשע."

⁸ בראשית לו לא: ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך מלך לבני ישראל:

שיח יצחק (לקוטים ה): בלע בן בעור – והוא בלעם

עיין בממעמקים, במדבר עמ' 334, בקטע האחרון

⁹ ממעמקים, עמ' 341: בלעם פתח והתחיד את מהלך הרוע בעולם

¹⁰ באבות שם, משהו ג תכונות של אברהם אבינו כנגד ג תכונות של בלעם הרשע

¹¹ כג ט: כי מראש צרים אראנו ומגבעות אשורנו

¹² רש"י: אני מסתכל בראשיתם ובתחלת שרשיהם ואני רואה אותם מיוסדים וחזקים כצורים וגבעות הללו ע"י אבות ואמהות

are a nation that will live alone, and they shall not be reckoned among the nations¹. Who can count the dust of Jacob, and the number of the seed of Israel²? Bilam is then overwhelmed by the inspiration of what he sees. He prays, Let me die the death of the righteous (Jews), and let my last end be like theirs³!

According to the Maharal, it was just the fact that Bilam was not Jewish that allowed him to see the objective reality of the Jews as good. Those looking from the inside often focus too closely on this shortcoming or that, not realizing that these are but surface blemishes. Being insiders, they cannot always see the whole picture⁴. Bilam, the outsider, was able to take a step back and look at the essence of the Jews⁵. He was therefore able to reveal what no Jewish prophet could – that the essence of the Jewish people is totally pure⁶.

Using this idea, the Maharal explains the mysterious words of the Midrash that tells us that Bilam's blessing of the Jewish people was greater than even the blessings of Yaakov and Moshe, for Yaakov included rebuke in his blessings (of Reuven, Shimon and Levi) while Bilam blessed the Jewish people unconditionally⁷. Bilam, who, looking from the outside, saw to the core of the Jewish people, only saw the good. Yaakov, who, looking from the inside, also focused on what needed to be overcome and therefore did not give us as pure a prophecy on the essence of the Jewish people.

A similar explanation applies to the fact that throughout the period of time that Bilam tried to look for G-d's 'moment of anger', he saw no such moment. For by trying to destroy the Jewish people, Bilam was activating the essence of the nation, an essence which is so

¹הן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב פירוש רש"י: כתרוממו לא יהיו נעשין כלה עם שאר האומות ע"ג שנאמר (ירמיה ל) כי אעשה כלה בכל הגוים וגו' אינן נמנין עם השאר. ד"א כשהן שמחין אין אומה שמחה עמהם שנאמר (דברים לב) ה' בדד ינחנו. וכשהאומות עו"ג בטובה הם אוכלין עם כל אחד ואחד ואין עולה להם מן החשבון וזהו ובגוים לא יתחשב

²כג (י) מי מנה עפר יעקב רש"י: ... ד"א עפר יעקב אין חשבון במצות שהם מקיימין בעפר (דברים כב) לא תחרוש בשור ובחמור (ויקרא יט) לא תזרע כלאים. אפר פרה ועפר סוטה וכיוצא בהם:

ומספר את רבע ישראל רביעותיהן זרע היוצא מן התשמיש שלהם

³שם: תמת נפשי מות ישרים

אמנם באור החיים לא ביקש למות כישראל וז"ל: אלו דברי עצמו ולא דברי רוח הקודש, וכבר אמרו ז"ל (ילקוט כאן) כי כשהיה רוצה לדבר דברים שאין בהם היזק לישראל היה ד' מניחו לדבר אשר יחפוץ. ... נתאוה שבשעת מיתה ישוב ויהיה ישר כישרים שבאומות, ולפי שעמד על מזגו, והנה הוא רע בתכלית הרע, ונמנע ממנו עשות ישר, לזה שאל דבר שיכול להיות שבשעת דכדוכה של מות יהיה ישר. וכיוצא בזה ראיתי רשעים שאמרו לי בפירוש כי אם היו יודעים שיחזרו בתשובה, ותיכף ימותו היו עושים, אלא שיודעים שאינם יכולים לעמוד בתשובה זמן ארוך, כי דבר מלך עליהם מלך זקן וכסיל רח"ל, ולא שאל הרשע שימות כמיתת הצדיקים שבישראל, כי הוא מן הנמנע שיגיע להשגה זו:

⁴מהר"ל, נצח ישראל, פ' נו: וזה כי יעקב ומשה שהיו מכלל ישראל, והדבר שהוא חלק מהכל, אינו נמצא בפועל אליו הכל.

⁵מהר"ל, שם: ומפני זה היה בלעם, שהוא זולת ישראל. וזה שכבר אמרנו לך פעמים הרבה, אף כי ישראל יש בהם החסרון מצד החומר, אבל מצד אמתת צורתן אין חסרון, והם שלמים בתכלית השלימות, כמו שבארנו לך פעמים הרבה בזה החבור. ובלעם היה בוחן ישראל מצד אמתת צורתן, אשר בו נמצאו ישראל בפעל. ולכן היה מעיד על אמתת ישראל יותר מכל. וזה מפני שלא היה לו קירבה וחבור לישראל, לכך היה בלעם מעיד עליהם מצד אמתת ישראל אשר נמצאו ישראל בפעל. וזהו שגורם שהיה נבואת בלעם על ישראל הכל לטובה, כאשר הפך הקב"ה את הקללה לברכה (דברים כג, ו), שהיה רוצה לקלל אותם, ונהפך לברכה, ברכות שאין כמותם:

⁶ממעמקים, עמ' 335: בלעם גילה מה ששום נביא וחווה מישראל לא גילה – ששורש מעלת ישראל: שהיא טהורה וקדושה בלי שום פגם

⁷מהר"ל, שם: ובמדרש (ילקוט שמעוני במדבר פ' כה, תשע"א), גדולה ברכה שבירך בלעם את ישראל, מברכות שבירך יעקב את השבטים ... כשבירך יעקב את השבטים, (ו)הוכיח את ראובן (בראשית מט, ד), ואת שמעון ואת לוי (בראשית מט, ה-ז). אבל ברכת בלעם אין בהם תוכחה, ואין בהם פגם. (ע"ש שברכתו גם כן היה גדולה מברכתו של משה).

pure that G-d's anger simply does not apply¹.

What we see is that the essence of the Jews needed to be revealed by an outsider, by a non-Jewish prophet², and this is the reason why Bilam was given his prophecy to begin with. Bilam was a helpless prophet; G-d used his mouth to produce the words He desired. It is in this respect that Bilam's prophecy was similar to Moshe's. All other prophets were first told their prophecy by G-d and then transmitted that prophecy to the nation. But, G-d spoke through the throat of Moshe directly to the people. So, too, with Bilam, G-d spoke through his throat, turning him into a mere instrument for G-d's message³ whether Bilam wanted to be a messenger or not⁴.

G-d puts similar words in the mouth of Bilam's donkey. This is to show that it is all the same to G-d: whether He uses a donkey or a human as his emissary makes no difference to Him! This also explains why Bilam is included in the holy Torah, for these are really G-d's words, not his⁵. The mouth of Bilam's donkey was created during Bein HaShemashos of the sixth day. What that means is the idea that G-d could use the donkey's mouth, i.e. even an instrument that was not aware of what it was being used for, as a tool for Divine messages⁶. The donkey did not receive prophecy. G-d simply used the donkey to convey His message.

G-d did this to show Bilam that he too was but an instrument for HaSh-m's words⁷. G-d speaks through Bilam, (for it is in this respect that he is like Moshe Rabbeinu,⁸) just as he does through the donkey. He can use any vehicle to transmit His will⁹.

¹ שפת אמת תרס"ג: והלא גם באותן הימים לא זעם ד' לפי שדביקות בני" למעלה מן הזעם בבחי' חיים ברצונו כמ"ש לעיל והיה זה עדות לבנ"י שהזעם נדחה בפניהם בכח הרצון שהוא דוחה הזעם:

² ממעמקים על פרשיות התורה: הרי ביאר לנו המהר"ל כי דבריו של בלעם היו יכולים להתגלות רק על ידי נביא שהיא חוץ מכלל ישראל

³ רב צדוק הכהן, פרי צדיק ב: בספרי (פרשת ברכה) ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אבל באומות העולם קם ואיזה זה בלעם וכו' והוא על פי מה שכתב (ספרי מטות) שהנביאים נתנבאו בכה אמר מוסיף עליהם משה שנתנבא בזה הדבר. והיינו דהנביאים נתנבאו בכה אמר שמתחילה שמעו הנבואה מהשם יתברך ואחר כך אמרו ומשה נתנבא בזה הדבר, היינו שבשעה שאמר הנבואה אז שכינה מדברת מתוך גרונו, והיינו זה הדבר כמורה באצבע ובזוהר הקדוש (פרשה זו ר"י ב') הרי כ"ה וכו' דכד תפתח פומך היא תמלל מילין וכו'. והיינו שהוא לא היה מדבר רק השכינה הוא המדברת. וזהו הענין מה שנאמר מקודם במאמר ד' לבלעם ואך את הדבר אשר אדבר אליך אותו תעשה ומה לשון תעשה והוא ליה לומר תדבר. ... אך הוא על פי האמור שהוא לא ידבר רק השכינה והוא יהיה עושה רק תנועות מוצאות הפה ... ואחר כך במאמר המלאך לבלעם אשר אדבר אליך אותו תדבר כתיב גם כן לשון אותו שמורה כמו זה, והיינו אותו הדבר זה הדיבור אשר ישם אלקים בפיו בלא שום שינוי. ובלעם לבלק פעם הראשון אמר גם כן אותו אדבר בלא שום שינוי

⁴ רב צדוק הכהן, שם: ואחר כך דכתיב וישם דבר בפיו ואיתא (במדרש רבה) הקדוש ברוך הוא עוקם את פיו וכו' וראה יותר שאין בכוחו אף לשתוק אמר כל אשר ידבר ד' אותו אעשה

⁵ רב צדוק הכהן, שם: פרשת בלעם שבזה לא היה צריך לחדש דבר שהרי באמת היו דבר ד' רק שהיה בלעם עוקם שפתיו ועושה מעשה מוצאות הפה על זה אמר ביחוד ופרשת בלעם שאינו בכלל כתב ספרו.

⁶ רב צדוק הכהן, שם: ופי האתון מורה אף במקום שאין המדבר מרגיש כלל במה שמדבר כמו אתון מכל מקום יכולים ללמוד מזה.

⁷ ספר פרי צדיק, ע"י הרב צדוק הכהן: "וזה הענין מה שנברא פי האתון בע"ש בין השמשות והיינו שנברא אז כח זה שיוכל להיות באי' פי ד' אף שיוצא מפי בלעם שכל בלעם ה' העיקר כוחו בבאי' אתון כמו"ש בזה"ק (פ' זו ר"ז א'). והיינו פי האתון שיוכל להיות הדברים מבאי' פי ד' אף כשיצאו דרך מוצאות פי בלעם שהוא פי האתון

⁸ וכפי שהבאנו בשם רב צדוק הכהן לעיל

⁹ צדקת הצדיק

Bilam could curse the Jews no more than a donkey could. G-d forced blessings to come out instead, for the Jewish people are truly blessed¹. Inherent in these blessings were vital lessons about the nature of the Jewish people and, although he was not worthy, he was forced to be the messenger anyhow. Our Jewish ear is alert to the spiritual message hidden in all that we hear, for nothing is by chance².

What Bilam saw surprised and upset him, for, if the Jews are G-d's Chosen People, it is quite clear that G-d will look after his people. Bilam cannot touch the Jewish people. Again and again, Bilam is told, and tells Balak in turn, that when it comes to the Jewish people he can only do what G-d permits or instructs him to do. *And he (Bilam) answered and said (to Balak), "Surely, (only) that which G-d puts into my mouth, may I speak"*³. Even when they sin and should therefore be vulnerable, their G-d discounts both the transgression and the effort they put into it⁴. And even when they deliberately provoke Him, He remains loyal to them⁵.

At one stage, Bilam says flat out to Balak: *Go back to your land for G-d has refused to let me go with you*⁶. *Even if Balak would give me a houseful of silver and gold, he tells Balak's emissaries, I cannot transgress the Will of my G-d, in any way*⁷. In fact, G-d's control is so total that I cannot even do something good for the Jewish people unless G-d so wills it⁸. If it were up to me, I wouldn't even be reporting this to you. I would simply run away,

רמב"ן כג כ: וטעם הנס הזה, להראות לבלעם מי שם פה לאדם או מי ישום אלם, להודיעו כי השם פותח פי הנאלמים, וכל שכן שיאלם ברצונו פי המדברים, גם ישים בפיהם דברים לדבר כרצונו כי הכל בידו

וברמח"ל על התורה טעם אחר לדבור האתון וז"ל: ויפתח ד' את פי האתון וגו' (כב, כח). טעם למה ויפתח ד' את פי האתון. כי בלעם היה עושה עמה מעשה אישות. ולפי שהקב"ה היה רוצה לגלות זה, הוצרך שהאתון עצמה תדבר ותאמר זה, כמ"ש, "ההסכן הסכנתני וכו', וכמשרז"ל, דאל"כ מי היה מגלה. וש"י מואב שמעו דבר זה מפי האתון ונמאס בלעם בעיניהם. ותראה ותדקדק כי אחר ענין זה אינו נזכר עוד שרי מואב, כי הלכו להם, ולא רצו לישב עמו. [ז]:

¹ שפת אמת תרס"ג: בפסוק כי ברוך הוא פי' שהם בעצמם הברכה כמ"ש והי' ברכה ולכן א"ל אינם צריכים לברכתך כי אין ארור מתדבק בברוך.

² רב צדוק הכהן, שם: ועל דרך מה שנאמר ואזניך תשמענה דבר מאחריך לאמור זה הדרך לכו בו ומאחריך, היינו אף שישמע מנכרי שידבר דבר ילמוד מזה איזה הנהגה בעבודת השם יתברך כי לא לחנם נשמעו דברים אלה לאזניו. וכענין שיסופר מהרבי ר' זושא זצ"ל שפעם אחת הלך בדרך ונסע נכרי עם עגלה ונתהפכה לארץ ביקש ממנו הנכרי שיסייע לו להרימו השיב לו הרבי ר' זושא שאינו יכול אמר לו הנכרי תוכל אבל אינך רוצה אמר לעצמו זושא שמע מה הוא אומר ד' תתאה נפלה לארץ וביכלתי להרימה אבל איני רוצה.

³ כג יב: ויען ויאמר הלא את אשר ישים ד' בפי אתו אשמר לדבר

ספורנו שם: הלא את אשר ישים ד' בפי. וכבר ידעת שהוא אלקי ישראל, ולא ידבר כי אם טוב על ישראל

⁴ כג (כא) לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל וכו'

רש"י כג כא ד"ה לא הביט: הקב"ה און שביעקב שכשהן עוברין על דבריו אינו מדקדק אחריהם להתבונן באוניות שלהם ובעמלן שהם עוברים על דתו:

עמל: לשון עבירה כמו הרה עמל. כי את העמל וכעס תביט. לפי שהעבירה היא עמל לפני המקום:

⁵ שם: ד' אלקיו עמו ותרועת מלך בו:

רש"י: ד' אלקיו עמו: אפילו מכעיסין וממרים לפניו אינו זו מתוכן:

ותרועת מלך בו - לשון חבה ורעות כמו רעה דוד. אוהב דוד. ויתנה למרעהו. וכן תרגם אונקלוס ושכינת מלכהו בנייהו:

⁶ כב יג: ויקם בלעם בבוקר ויאמר אל שרי בלק לכו אל ארצכם כי מאן ד' לתתי להלך עמכם

⁷ כב יח: ויען בלעם ויאמר אל עבדי בלק אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבר את פי ד' אלקי לעשות קטנה או גדולה

⁸ כד יג: אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבר את פי ד' לעשות טובה או רעה מלבי אשר ידבר ד' אתו אדבר

sparing you the pain and me the embarrassment¹.

Yet, Bilam himself has not really integrated this lesson. He knows that there are limitations, but he somehow thinks that there must be a way out. A genuine anti-Semite already from the time of the Egyptian slavery², he chafes at the bit, hoping that he can somehow work the system of spiritual laws which G-d has set up and use them against G-d Himself. The Gemara³ suggests that he was not far off. Bilam was uniquely capable of catching that nano-second when G-d is, so to speak, angry⁴, and G-d is forced not to have such a moment throughout this period⁵. Had G-d not done this, says the Gemara, Bilam would indeed have succeeded in destroying the Jewish people, and this time is duly recorded as one of the most dangerous ever to the existence of the Jewish people⁶.

Bilam tries everything. He sacrifices Korbanos to G-d⁷, hoping to outdo the Avos⁸ and again to use that favor against G-d to curse the Jews⁹. If he could only find a point of weakness where the Jews are indeed distanced from G-d, a point where they are indeed cursed! He is poised to exploit and stoke that curse in an instant¹⁰, acting as the Jewish nation's prosecutor in the Heavenly Court¹¹. His starting point is to claim that this is no longer the nation which left Egypt, but a poorer, more spiritually estranged version¹². G-d

¹רש"י כג טז: וישם דבר בפיו - ומה היא השימה הזאת ומה חסר המקרא באמרו שוב אל בלק וכה תדבר אלא כשהיה שומע שאינו נרשה לקלל אמר מה אני חוזר אצל בלק לצערו ונתן לו הקב"ה רסן וחכה בפיו כאדם הפוקס בהמה בחכה להוליכה אל אשר ירצה א"ל על כרחך תשוב אל בלק

²וכדאיתא במדרש (שמות רבה פרשה א יב): שלשה היו בעצה

³ברכות דף ז

⁴עבודה זרה דף ד ע"א: תנו רבנן א-ל זועם בכל יום וכמה זעמו רגע וכמה רגע אחת מחמש ריבוא ושלושת אלפים ושמונה מאות וארבעים ושמונה בשעה זו היא רגע ואין כל בריה יכולה לכיין אותה רגע חוץ מבלעם הרשע דכ' ויודע דעת עליון

⁵עבודה זרה דף ד ע"א: כתיב אל זועם בכל יום ... (ע"ש היטב) ע"ב: אמר להן הקדוש ברוך הוא לישראל עמי ראו כמה צדקות עשיתי עמכם שלא כעסתי עליכם כל אותן הימים שאם כעסתי עליכם לא נשתייר מעובדי כוכבים משונאיהם של ישראל שריד ופליט והיינו דקאמר ליה בלעם לבלק מה אקב לא קבה קל ומה אזעם לא זעם ד'

⁶זוהר הק' ח"ג שה (בנתיבות שלום ראשית הפרשה): לא הוו ימין מן יומן באתברי עלמא דאצטריך הכי למהוי קוב"ה בהדייהו דישאל כהוא זימנא דבעא בלעם לשיצאה לשנאיהון דישאל

⁷כג (א) ויאמר בלעם אל בלק בנה לי בזה שבעה מזבחות והכן לי בזה שבעה פרים ושבעה אילים: (ב) ויעש בלק כאשר דבר בלעם ויעל בלק ובלעם פר ואיל במזבח:

⁸רש"י כג ד: את שבעת המזבחות - שבעה מזבחות ערכתי אין כתיב כאן אלא את שבעת המזבחות אמר לפניו אבותיהם של אלו בנו לפניך שבעה מזבחות ואני ערכתי כנגד כולן אברהם בנה ארבעה (בראשית יב) ויבן שם מזבח לד' הנראה אליו (שם) ויעתק משם ההרה וגו' (שם יג) ויאהל אברהם וגו' ואחד בהר המוריה - ויצחק בנה אחד (שם כו) ויבן שם מזבח וגו' ויכרו שם עבדי יצחק באר. ויעקב בנה שתים אחד בשכם ואחד בבית אל:

ואעל פר ואיל במזבח - ואברהם לא העלה אלא איל אחד:

⁹כג (ג) ויאמר בלעם לבלק התיצב על עלתך ואלכה אולי יקרה ד' לקראתי ודבר מה יראני והגדתי לך וילך שפי:

¹⁰נתיבות שלום עמ' קל: ידע דכל עוד דבוקים בד' יתברך אין כל אומה ולשון יכול לפגוע בהם בין בגשמיות ובין ברוחניות, ואין עצה כנגדם רק על ידי שינתק אותם מהקב"ה.

¹¹נתיבות שלום שם: וזו היתה ג"כ מטרתו של בלעם, לקטר עליהם לפני הקב"ה עד שינתק אותם ח"ו ממנו יתברך שעל ידי זה ממילא אין להם קיום

¹²נתיבות שלום עמ' קלא: הנה העם היוצא ממצרים ויכס את עין הארץ, עתה לכה קבה לי אותו. שלכאורה תמוה שמתבטא עליהם כעל עם בלתי ידוע, העם היצא ממצרים ... אכן בזה היתה התחלת הקטרוג שלו על כלל ישראל, שטען לפני הקב"ה כי אין זה אותו עם שיצא ממצרים, דאז היו כשרים וראויים, ואלו עתה אחר שהרבו לחטוא כבר נתרחקו מהש"ת

assures him that he is mistaken¹, but from whence the delusions to begin with?

Bilam's delusions are stoked by G-d's concern for his honor, indeed the honor of any human being, however lowly. G-d tells Bilam two things: *Do not go with the ministers of Balak, for they are not honorable enough for you*, and, secondly, *Do not curse the Jewish people*². Bilam takes note of the first, but fails to link it to the second.

Bilam prophesizes, hoping that the final interpretation of the prophecy will determine its reality. Just like a dream that can be interpreted for good or for bad, he hopes to use his prophecy to do evil to the Jewish people³.

Balak is now desperate to take Bilam up on his offer to just go away. "Don't curse them and don't bless them," he pleads with Bilam. But Bilam now goes even further: "If G-d wants me to bless this nation, then I will have no choice⁴." This is exactly what happens. He finally appears in front of the Jewish people, and is more committed than Balak to seeking their destruction. But from each thought of a curse, a blessing came out⁵.

How is this achieved? It is at this stage that G-d makes Bilam's prophecy as clear (and therefore of necessity as high) as possible. His prophecy is now as clear as that of Moshe Rabbeinu's, so it requires no further interpretation. Bilam therefore cannot interpret the prophecy for bad, thus foiling his plan. Only for this reason is he given such exalted prophecy; it is subsequently taken away from him entirely⁶.

The Sages tell us that each of the blessings of Bilam was really intended, on his part, as a curse. If we look at them closely, we see that they all ultimately reflect the closeness and דביקות of the Jewish people to their Master in Heaven⁷. It is just this connection that Bilam is trying to weaken⁸. Bilam does not fail entirely. We learn that all of his curses came about at a later stage with the exception of one: the blessing of *מה טובו אהליך* is a praise of Jewish tents

¹נתיבות שלום שם: והשיב לו הקב"ה לא תאור את העם כי ברוך הוא, הרי הוא אותו העם שיצא ממצרים וקבל את התורה וזכה לגילויים הנשגבים ביותר, וגם עתה ברוך הוא

²אור החיים כב ט: ונראה שכוונת מאמר ד' היא על פי מה שפירשנו בפסוק לינו פה, שילינו עמו בחדרו המיוחד לו, לזה בא מאמרו יתברך ואמר לו מי וגו', לשון השפלה, על דרך אומרו (שמות ג יא) מי אנכי וגו', כמו כן אומרו מי האנשים האלה, שהכנסת אותם למקום זה עמד בחדר המיוחד לך, לדבר עמך מלאך האלקים, כי יקפיד ד' על כבוד בלעם בערך האומות, כיון שהוא נביא עליהם, וכמו שמצינו (במדב"ר כ יד) שהרג [הקב"ה] את האתון משום כבודו של בלעם, ועיין בפסוק שאחר זה ויאמר אלקים והבין בלעם דבריו ואמר, טעם שעשה להם כבוד זה, הוא לפי שהם שלוחי מלך, והוא אומרו בלק בן צפור, פירוש הידוע לנסיך מדין, ועוד לו שהוא מלך למואב, שלח אלי, פירוש האנשים האלה, ובשביל כבוד המלכות עשיתי אותם עמי, ובוזה נתיישבו כל הדקדוקים: (עיין בשיחות מוסר ח"ג מאמר כ)

³אור גדליהו עמ' קמט: וביאר המהר"ל דיסקין דס"ד של בלעם הרשע היה שיברך הש"ת את ישראל דרך מחזה והמחזה תלוי בנפש המקבל וכפי פתרון הנביא שמשיג את הנבואה לפי תכונת נפשו כי באמת מתקיים הנבואה והראיה שכן הוא דהא קי"ל (ברכות נה:): שכל החלומות הולכין אחר הפה, וחלום הוא אחד משישים בנבואה (שם נ:), אם כן כל שכן דבנבואה כן הוא וגו'

⁴כג כו: ויאמר בלק אל בלעם גם קב לא תקבנו גם ברך לא תברכנו (כו) ויען בלעם ויאמר אל בלק הלא דברתי אליך לאמר כל אשר ידבר ד' אתו אעשה

⁵סוטה דף כה ע"ב: דרש רבי עקיבא (שם לב) ויחר אף אליהוא בן ברכאל הבוזי משפחת רם אליהוא זה בלעם בן ברכאל שבא לקלל את ישראל ובירכן (דברים כב)

⁶אור גדליהו

⁷נתיבות שלם שם: והסביר שהיו גם ברכות ששבח את כלל ישראל על האחדות שלהם וגם זה חלק מהדביקות בהקב"ה

⁸סנהדרין קה:

of prayer (Batei Knesset) and of Torah study (Batei Midrash)¹. The Jewish people never lose their connection to G-d through these two things, the prayer of the heart and the Torah of the brain, which together form the *Daas* of the Jewish people².

No longer a prophet, Bilam has to resort to other means, and finally finds some success in seducing the nation to serve Baal Peor, the most disgusting of idolatries³.

Bilam, brilliant thinker and strategist that he was, finally found a Jewish weakness. However, even this has a silver lining. For the Jews only served idolatry as a justificatory ideology which will allow them to express their licentiousness, their sexual licentiousness with the daughters of Midian.⁴ Their very sin shows their essential connection with the Almighty. For, they felt that they could not live with such a rebellion against G-d without creating a whole new 'Torah' saying that it was really ok.

Bilam is incapable of using his great prophecy because he is out of harmony with his gift. The Jews were only able to receive their Torah through the prophecy that went with it because generations of effort and suffering had uniquely prepared them. Moshe's prophecy was there to serve this higher truth and he died with all his faculties. Bilam, who tried to use prophecy for his own ends, lost everything. Did Bilam really think that he was going to upend G-d Himself⁵? Bilam knew that history was not on his side, and that even at their worst, the Jewish people remain blessed⁶. Yet, he somehow thinks that through his sacrifices he could manipulate the very Kedusha G-d uses in elevating the Jewish people to serve his own nefarious purposes.⁷ It was not to be. Like all evil, Bilam's was destined to self-destruct. And the Jewish nation lives on.

¹ שם

² נתיבות שלום שם

³ אבות דרבי נתן פ"א: זו עצה שיעץ בלעם הרשע על ישראל דכתיב (שם כד) ועתה הנני הולך לעמי לכה איעצך אשר יעשה העם הזה לעמך באחרית הימים אמר לו עם זו שאתה שונא רעב הוא לאכילה וצמא הוא לשתייה ואין להם שיאכלו ושישתו אלא מן בלבד לך ותקן להם קובות והנח להם מאכל ומשתה והושב בהן נשים יפות בנות מלכים כדי שיזונו העם לבעל פעור ויפלו ביד המקום. מיד הלך ועשה בלק כל מה שאמר לו בלעם הרשע ראה מה גרם לו בלעם הרשע לישראל שנפלו מהן עשרים וארבעה אלף שנאמר (שם כה) ויהיו המתים במגפה ארבעה ועשרים אלף

⁴ חז"ל: לא עבדו ישראל עבודה זרה אלא להתיר עריות בפרהסייה

⁵ ובלק היה אפילו יותר שקוע בדמיון זה מבלעם וכמו שמעיד הפסוק (כג יא): ויאמר בלק אל בלעם מה עשית לי לקב איבי לקחתניך והנה ברכת בך:

⁶ רש"י כג ד ד"ה מה אקב לא קבה קל: (במ"ר) כשהיו ראויים להתקלל לא נתקללו כשהזכיר אביהם את עונם כי באפם הרגו איש. לא קלל אלא אפם שנאמר (בראשית מט) ארור אפם כשנכנס אביהם במרמה אצל אביו היה ראוי להתקלל מה נאמר שם (שם כז) גם ברוך יהיה. במברכים נאמר (דברים כז) אלה יעמדו לברך את העם. במקללים לא נאמר ואלה יעמדו לקלל את העם אלא על הקללה לא רצה להזכיר עליהם שם קללה:

⁷ רש"י כג ד ד"ה וועל פר ואיל במזבח: ואברהם לא העלה אלא איל אחד ע"כ רואים שניסה להיות יותר קדוש מהאבות ולהשתמש בקדושה זו לקלל את עם ישראל וכן ניסה להשתמש בהשמות הקדושות של כלל ישראל לקללם כדאיתא ברש"י כג ז ד"ה ארה לי יעקב ולכה זעמה ישראל: בשני שמותיהם א"ל לקללם שמה אחד מהם אינו מובהק: